

Stiftelse reddet prestegården

Av: Kari-Marte og Tor Harald Frøyset

I 2008 overtok Stiftelsen Spydeberg Prestegård anlegget hvor Jacob Nicolaj Wilses bodde i perioden 1768-1785. I løpet av kort tid har stiftelsens styre, med leder Harald Gullåsen i spissen, fått satt i stand store deler av hovedbygningen.

Høsten 2011 ble det foretatt en hagearkeologisk utgraving, som første steg i rekonstruksjonen av Wilses hageanlegg. Ildsjeler og dugnadsånd har klart å snu «en gammel fredet rønne med overgrodd hage» til et sted med store visjoner. Hva ligger bak dette glødende engasjementet?

- Ingen av oss lever evig og vi får ikke tatt med oss noe videre. Dette gjør vi for alle dem som kommer etter oss, forklarer Gullåsen.

Spennende historie

Historien begynner i 1988 da Per Kristian Skullberg, Stein Håland og Harald Gullåsen i samarbeid med andre lokalhistorisk interesserte så smått startet å leke med tanken om å få til et prosjekt på gamle prestegården. De ønsker å fremme og formidle stedets historie, både med tanke på sogneprest Wilses liv og virke der, men også rollen dette stedet spilte i 1814 som forhandlingsarena og møteplass for statsrådet som fant sted den 8. til 9. august samme år. I prestegårdens stue holdt man råd og forhandlet med kong Karl Johan om Grunnlovens framtidige rolle. Forhandlingene ledet frem til «Mossekonvensjonen», en våpenhvileavtale mellom den svenske kongen og det norske Storting. Avtalen førte til at den danske arveprinsen Christian Fredrik frasa seg alle krav til den norske tronen, og unionen med Sverige ble inngått.

- Jeg gikk selv på barneskole bare noen få kilometer unna, men det var aldri snakk om fredsforhandlingene som foregikk på prestegården. Men til Eidsvoll dro vi på skoletur, smiler Harald Gullåsen og legger til at noe av motivasjonen er å bevisstgjøre barn og ungdom i distriktet på historien som har utspunnet seg her.

Spleiselag

Spydeberg Prestegård med hovedbygning, stabbur og hageanlegg ble fredet i 1991 av Riksantikvaren. Hovedbygningen ble brukt som prestebolig helt fram til 2005 og har gjennomgått flere endringer opp gjennom tidene. Bygningen sto tom halvannet års tid før stiftelsen hadde finansieringen fra Spydeberg kommune og Østfold Fylkeskommune i orden og det ble inngått avtale med Opplysningsvesenets fond om kjøp av anlegget. Gode budsjetter, ryddige avtaler og finansieringsmuligheter har vært avgjørende for suksessen hittil.

- Dette prosjektet er mulig på grunn av det jeg vil kalle et stort spleiselag. Spydeberg Sparebanks, den lokale bankens, økonomiske støtte og tro på prosjektet var avgjørende i startfasen. Siden har vi søkt og fått bevilget midler fra både Spydeberg kommunen, Østfold Fylkeskommune, Sparebank 1, Riksantikvar, Norsk Kulturminnefond og Stiftelsen UNI.

Stiftelsen Spydeberg Prestegård har som formål og visjon å kunne formidle historien som er knyttet til stedet, både med tanke på Wilses arbeid og hendelsene i 1814. Det arbeides for at stedet kan bli et møtepunkt som skaper interesse for både kultur- og miljøspørsmål, fredsbygging og ikke-voldelig konfliktløsning.

- Det er kanskje store visjoner og veien fram har ikke alltid vært like enkel som den kan virke i dag, forteller Gullåsen.

Restaurering

De møtte motstand i Kulturdepartementet i begynnelsen, kommunen ville først bare frede hageanlegget. Heldigvis gikk Riksantikvaren for å frede anlegget som en helhet, noe stiftelsen er svært glade for.

Harald Gullåsen og styremedlem Astrid Hermstad viser stolte fram de nyrestaurerte stuene. Gamle tidsriktige ovner og møbler er kjøpt inn fra forhandlere, auksjoner og nett for å gjenskape atmosfæren slik den var før i tiden. På veggene henger italienske Giovanni Battista Piranesi (1720-1778) kobberstikk, slik man vet Wilse en gang hadde, samt kopier av portretter av herrene som var i statsråd i 1814. På utstilling i kammeret henger en kopi av uniformen prins Christian Fredrik bar den gang. De har hatt god faghjelp fra Norsk Institutt for Kulturminneforskning, Riksantikvar samt regionale og lokale håndverksbedrifter.

- Vi vil også rose fylkeskonservatoren og de ansatte der for god oppfølging, råd og hjelp til dokumentasjon, sier Gullåsen.

- Den aller gjeveste gjenstanden vi har er en original utgave av Wilses topografiske beskrivelser. Den fikk stiftelsen i gave av Spydeberg Sparebank da avtalen om kjøpet ble inngått i 2007. Boka ligger trygt i en bankboks, forteller Astrid og viser oss det som sannsynligvis har vært Wilses arkivskap. Det fant de på et kott på loftet under oppryddingen. «Superiores» står det skrevet med snirklet skrift på de øverste hyllene.

Bare tanken på at vi står foran skapet hvor Wilse en gang sto og sorterte sine eksotiske frø har kanskje hadde fått tilsendt fra Carl von Linné gjør at vi får gåsehud – tenk å få være så nær historien.

Lokale ildsjeler

Det er mange med interesse for lokalhistorie, og prestegården spesielt. Spydeberg Prestegård har en egen venneforening som nå teller godt over 100 medlemmer. Mange er svært aktive, og dugnadsarbeidet de utfører gjør det mulig å ta i mot 5.klassinger på omvisning hvert år. I sommer ble det arrangert en markering med et mini-skuespill om hendelsene i 1814. Planene for videre arbeider ligger allerede klare.

- Vi skal straks i gang med et nybygg med tilrettelagt inngangsparti og garderobe, publikumstoiletter og nytt kjøkken, blant annet. Parkeringsplass skal også tilrettelegges og så skal hagen rekonstrueres etter de hagearkeologiske funnene, Wilses beskrivelser og tegninger, forteller Gullåsen. I 2014 tar de sikte på å være ferdige med arbeidene og klare til en verdig markering av grunnlovsdagen på Spydeberg Prestegård.

FAKTABOKS:

Hvem: Stiftelsen Spydeberg Prestegård styre: Styreleder Harald Gullåsen (t.h. på bildet) og styremedlemmene Astrid Hermstad (t.v.), Kjell Martin Sørby, Svein Christoffersen, Britt Gulbrandsen og obsveratør Per Kristian Skulberg.

Hva: Gamle Spydeberg Prestegård.

Hvor: Spydeberg, Østfold.

Huset: Hovedbygning fra 1770 og 1850-årene. (ombygd etter Wilses tid)
Eiendommen ble fredet med stabbur og hageanlegg i 1991.